

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

АЛЕКСАНДРОВА ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 330.2

**ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економічного аналізу та обліку Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Манойленко Олександр Володимирович,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
директор навчально-наукового інституту
економіки, менеджменту і міжнародного бізнесу.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Пилипенко Андрій Анатольович,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
завідувач кафедри обліку та бізнес-консалтингу;

доктор економічних наук, професор
Філіппова Світлана Валеріївна,
Одеський національний
політехнічний університет,
директор інституту бізнесу,
економіки та інформаційних технологій.

Захист відбудеться «11» листопада 2020 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д64.050.02 у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» за адресою: 61002, Харків, вул. Кирпичова, 2, корпус У1, ауд. 1001.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» за адресою: 61002, Харків, вул. Кирпичова, 2

Автореферат розіслано «10» жовтня 2020 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Лариса СТРИГУЛЬ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Перебудова світової економіки, новітні підходи до управління промисловими підприємствами, стрімкий розвиток науково-технічного прогресу підсилює роль впровадження інновацій в умовах обмеженості ресурсів, висуває нові вимоги до формування як систем управління, що стає у базисі проведення реорганізації діяльності суб'єктів господарювання в Україні. Це обумовлює необхідність розробки та удосконалення науково-обґрунтованих підходів до формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності промислового підприємства.

Дослідження особливостей реорганізації діяльності промислових підприємств знайшли відображення у роботах видатних науковців, серед яких: М. Аїстова, І. Акімова, А. Алпатов, О. Амоша, О. Андреев, Є. Андрієвська, С. Архипчук, І. Бабій, Т. Бень, Л. Белих, М. Ванденбош, В. Василенко, Л. Водачек, В. Волошанюк, В. Геєць, В. Гончаров, П. Гохан, Н. Гриценко, Ю. Гришан, О. Денісова, Л. Зуєва, Л. Кальніченко, А. Канчавелі, М. Кизим, Д. Коваленко, О. Копилюк, К. Кордан, Н. Краснокутська, К. Леміш, І. Лепьохін, І. Мазур, О. Манойленко, І. Маркін, С. Маслов, Дж. Монтгомері, С. Мочерний, І. Отенко, П. Перерва, А. Пилипенко, В. Прушківський, Б. Райзберг, О. Терещенко, Л. Тойфсен, А. Тутуджян, С. Філіппова, Т. Фоллман, Е. Фрезі, П. Хейр, Т. Хокканен, А. Череп, Є. Чернявська, В. Шапіро, В. Шевченко, З. Шершньова, А. Штангрет, та ін. Проте, подальшого дослідження потребує теоретико-методичне забезпечення розвитку методичних положень і підходів до визначення рівнів економічного розвитку та активності діяльності, ключових факторів впливу на генерацію доданої вартості при формуванні організаційно-економічного забезпечення реорганізації промислових підприємств.

Таким чином, розробка та наукове обґрунтування теоретичних і науково-методичних підходів щодо розвитку організаційно-економічного забезпечення реорганізації промислових підприємств є актуальним науково-практичним завданням, яке потребує подальшого доопрацювання і визначає напрям, мету і зміст завдань дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі економічного аналізу та обліку НТУ «ХП» відповідно до завдань та тематики НДР МОН України: «Формування методичних підходів до управління наскрізними бізнес-процесами підприємств» (ДР № 0115U001852), в межах якої визначено основні напрями реорганізації діяльності підприємства на основі формування наскрізних бізнес-процесів; «Організація та управління аутсорсингом бізнес-процесів в інтегрованих структурах» (ДР № 0115U001851), де здобувачем розроблено методичний підхід до аутсорсингу бізнес-процесів підприємства при його реорганізації.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування науково-методичних положень і практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності промислового підприємства.

Відповідно до зазначеної мети поставлено та вирішено завдання:

- визначити особливості функціонування та тенденції розвитку підприємств машинобудування та дослідити теоретичні підходи щодо формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації

промислових підприємств;

- обґрунтувати теоретико-методичні положення формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності промислового підприємства;

- сформувати методичні рекомендації щодо визначення факторів, що впливають на ефективність діяльності підприємств;

- дослідити особливості розвитку промислових підприємств відповідно до рівнів їх економічного розвитку та активності;

- удосконалити організаційно-економічне забезпечення реорганізації діяльності промислового підприємства;

- розробити науково-методичний підхід щодо прогнозування результатів запровадження важелів реорганізації діяльності промислового підприємства на основі сценарного підходу.

Об'єктом дослідження є процес реорганізації діяльності промислового підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і науково-методичних положень та організаційно-практичні аспекти реорганізації діяльності промислового підприємства.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети і вирішення поставлених у роботі завдань використано систему загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: методи спостереження і теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу – для обґрунтування теоретичного базису формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності промислового підприємства; наукової абстракції та контент-аналізу – для розвинення понятійного апарату та визначення сутності дефініції «реорганізації діяльності промислового підприємства»; економіко-статистичного, регресійного кореляційного та факторного аналізу, економіко-математичного та імітаційного моделювання – для оцінювання визначення факторів та показників функціонування та розвитку промислового підприємства; історико-логічного та структурно-порівняльного аналізу – для дослідження світового досвіду формування промислового сектору національної економіки; графічні методи – для візуалізації сформованих теоретико-методичних підходів та положень, практичних рекомендацій.

Інформаційною базою досліджень стали наукові праці провідних вчених з проблематики формування державно-приватного партнерства, законодавчі, нормативно-правові акти, матеріали Державної служби статистики України, інформаційно-аналітичні звіти міністерств і відомств, звіти рейтингових агентств, матеріали наукових конференцій, економічні, аналітичні й науково-практичні публікації в наукових виданнях та засобах масової інформації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому:

удосконалено:

- сутність поняття «реорганізація діяльності промислового підприємства», яке на відміну від існуючих визначень, враховує ключові компетенції функціонування та розвитку соціально-економічної системи з виокремленням наскрізних бізнес-процесів для забезпечення генерації доданої економічної вартості, що дозволяє розширити теоретичний базис формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності підприємства;

- теоретико-методичні положення формування організаційно-економічного

забезпечення реорганізації діяльності промислових підприємств, які відрізняються від вже відомих: виділенням функціональних складових наскрізних бізнес-процесів, що відображають реалізацію ключових компетенцій суб'єктів господарювання і структурних елементів; формуванням функціональних зон і організаційних контурів; виокремленням цілей, форм й видів реорганізації діяльності, що дозволяє більш точно визначати параметри проведення реорганізаційних процесів.

дістали подальшого розвитку:

- науково-практичні рекомендації щодо визначення факторів впливу на ефективність діяльності промислових підприємств, які на відміну від інших, передбачають оцінку генерації економічної доданої вартості та імітаційне моделювання закономірностей і взаємозв'язків показників функціонування та розвитку підприємства за складовими: «фінансово-економічна стабільність – кадровий потенціал - стан основних виробничих фондів – структура капіталу», що дає змогу більш точно визначати напрямки формування заходів реорганізації діяльності суб'єкта господарювання;

- науково-методичний підхід до оцінювання рівнів економічного розвитку та активності, що на відміну від існуючих базується на побудові моделей факторів, які характеризують функціональні зони і організаційні контури реорганізації діяльності промислового підприємства, з подальшим визначенням їх взаємозв'язку методом кореляційно-регресійного аналізу, що є підґрунтям формування фінансово-економічного та організаційного інструментарію розробки комплексів цільових заходів реорганізації діяльності промислового підприємства;

- комплексний науково-методичний підхід до формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності промислового підприємства, що, на відміну від вже відомих, при визначенні комплексів цільових заходів реорганізації за напрямами, враховує взаємозв'язок та взаємообумовленість їх впливу на внутрішні та зовнішні фактори формування рівня ефективності на основі економіко-математичного моделювання та теорії ігор, що дозволяє визначати найбільш доцільні комбінації фінансово-економічного і організаційного інструментарію з визначеними параметрами впливу;

- науково-методичний підхід до прогнозування результатів запровадження важелів реорганізації діяльності промислового підприємства, котрий, на відміну від існуючих, ґрунтується на сценарному підході, врахуванні обмежень фінансово-економічного характеру та визначенні періоду досягнення цільового рівня генерації економічної доданої вартості, що дозволяє підвищити ступінь обґрунтованості доцільності їх застосування та реалізації у середньостроковій перспективі.

Практичне значення одержаних результатів для управління підприємствами полягає в тому, що теоретичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій та впроваджені у діяльність підприємств: ПАТ «ФЕД» (довідка № 05/40 від 17.10.2017 р.), ДП «ХЕМЗ» (довідка № 068/57 від 14.13.2016 р.); використовуються у роботі Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (довідка № 05/58 від 07.11.2019 р.); рекомендовані Департаментом економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації при розробці та реалізації цільових комплексних

програм (довідка № 06 - 28/5974 від 30.12.2015 р.), а також використовуються в навчальному процесі кафедри економічного аналізу та обліку НТУ «ХПІ» при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Економічний аналіз», «Бізнес-проектний аналіз», «Обґрунтування господарських ризиків», «Методи прийняття управлінських рішень» для студентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування» та 073 «Менеджмент» (акт від 05. 03. 2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі положення та результати дисертаційного дослідження одержані здобувачем особисто. Серед них: уточнення сутності поняття «реорганізація діяльності промислового підприємства» та виділення функціональних складових наскрізних бізнес-процесів, що відображають реалізацію ключових компетенцій суб'єктів господарювання; формування підходів щодо визначення факторів, що впливають на ефективність діяльності та оцінювання економічних рівнів розвитку і активності промислових підприємств; розробка підходів до формування організаційно-економічного забезпечення та прогнозування результатів запровадження важелів реорганізації діяльності промислового підприємства.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і практичні результати дисертації доповідались на Всеукраїнських науково - практичних конференціях: «Актуальні проблеми управління економічним розвитком» (Харків, 2014), «Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітні аспекти» (Дніпро 2020); на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (Харків, 2012, 2016, 2017), Дослідження та оптимізація економічних процесів» (Харків, 2013, 2014, 2015), «Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку» (Херсон 2020).

Публікації. Результати досліджень відображено в 20 друкованих працях, з них: 8—у наукових фахових виданнях України, в т.ч.—2 у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз, 3 – у інших виданнях, 9—у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 4,95 авт. арк, з яких особисто здобувачу належить 4,2 авт. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з анотацій двома мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Роботу викладено на 251 сторінці (10,5 авт. арк.). Дисертаційна робота містить 26 таблиць (з них 9 займають 9 повних сторінок), 46 рисунків (з них 7 займають 7 повних сторінок), список використаних джерел з 207 найменувань – на 21 сторінках, 14 додатків – на 37 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 198 сторінок (8,3 авт. арк.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність наукового дослідження, сформульовано його мету, завдання, об'єкт та предмет. Визначено зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів дослідження.

У **першому розділі** – «Теоретико-методичні засади реорганізації діяльності промислових підприємств» – визначено тенденції та закономірності розвитку підприємств машинобудування, удосконалено понятійний апарат та обґрунтовано теоретико-методичні положення

формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності промислових підприємств.

Доведено провідну роль машинобудування (від 1/3 до 2/5 продукції промисловості) у соціально-економічному розвитку провідних країн світу. Сформовані індустріальні комплекси, що забезпечують інноваційний розвиток економіки діють у таких розвинутих країнах, як США, Франція, Велика Британія, Німеччина, Японія, останнім часом КНР змогла забезпечити стрімке економічне зростання та високий рівень життя населення завдяки стимулюванню активізації розвитку саме промисловості. Про визначальну роль промислового виробництва свідчать дані: у сполучених Штатах промисловість генерує більше робочих місць, ніж в будь-якому іншому секторі, де зайнято 12,3 млн. осіб працівників та здійснюється підтримка ще 56,6 млн. осіб, промисловий сектор створює робочі місця з більш високим доходом (один працівник сфери промислового виробництва в США заробляє в середньому 79553 дол. США в порівнянні з 64204 дол. США в інших секторах економіки). Спостерігаються світові тенденції спеціалізації національних промислових комплексів виробництва продукції, часто промисловий комплекс однієї країни доповнює інший. Українська промисловість, а особливо її машинобудівний сектор, характеризується «хронічною» збитковістю, спостерігається значне падіння обсягів промислового виробництва, що пов'язано, як із наслідками світових фінансових криз, розв'язанням війни на Сході України, розривом інтеграційних взаємозв'язків у межах технологічних ланцюгів та мереж створення доданої вартості, так і з суттєвими недоліками в системі управління та організації підприємств цього комплексу, що зумовлює необхідність формування нових підходів до управління та проведення реорганізації діяльності промислових підприємств.

В роботі доведено, що в науковій літературі не існує єдиного підходу до визначення сутності поняття «реорганізація діяльності підприємства». Більшість науковців розглядають поняття «реструктуризація», але воно стосується лише зміни компонентного складу та взаємозв'язків певних структурних елементів та бізнес-процесів підприємства. Дослідження теоретичного базису дозволило зробити висновки, що в основі проведення реорганізації діяльності промислового підприємства полягають: процесна теорія, ресурсний та системний підхід, підхід до виділення ключових компетенцій підприємства, теорії формування доданої вартості, ланцюгів поставок та створення технологічних замкнутих мереж. З цих позицій сутність поняття «реорганізація діяльності підприємства» це - сукупність процесів, що на основі визначення ключових компетенцій функціонування та розвитку соціально-економічної системи дозволяють виділити наскрізні бізнес-процеси, які забезпечують безперервність технологічних ланцюгів та мереж створення споживчої цінності, з подальшою структуризацією їх взаємообумовлених компонентів з ціллю максимізації генерації доданої економічної вартості та зняття «анергетичних» ефектів.

Дослідження довело необхідність застосування процесної теорії, що дозволяє виділити наскрізні бізнес-процеси діяльності підприємства на основі його ключових компетенцій, що стало підґрунтям виділення додаткових ознак класифікації бізнес процесів: «економічна доцільність передачі бізнес-процесів

на зовнішнє обслуговування»; «ступінь стандартизації та регламентації бізнес-процесів».

Дослідження ланцюгів створення доданої споживчої вартості на підприємстві дозволило виділити ключові функціональні складові наскрізних бізнес-процесів (маркетинг, проектування, підготовка виробництва, закупівлі та логістика, моніторинг якості, реалізація продукції, підтримка та супроводження) та структурні елементи (управлінські, основні, допоміжні), що стало основою формування функціональних зон та організаційних контурів проведення реорганізації діяльності промислового підприємства.

Обґрунтовано, що реорганізація діяльності підприємства відбувається у взаємообумовлених та взаємопов'язаних координатах (технологія, простір, час, структура, клієнти, результат), потребує проведення діагностики економічної ефективності діяльності підприємства (на основі визначення генерації доданої вартості), визначення рівня економічного розвитку підприємства та його економічної активності, з подальшим обґрунтуванням формування організаційно-економічних заходів проведення реорганізації його діяльності та прогнозування наслідків застосування. Це стало у підґрунті теоретико-методичних положень формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності промислових підприємств (рис. 1), що дозволяють визначати ключові фактори впливу на ефективність діяльності та зумовлюють рівень економічного розвитку та активності підприємства, обирати цільовий комплекс організаційно-економічних заходів максимізації генерації доданої вартості у середньостроковій перспективі.

У другому розділі – **«Діагностика фінансово-економічного стану машинобудівних підприємств в Україні»** проведено аналіз функціонування та розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств, розроблено рекомендації щодо визначення факторів впливу на ефективність діяльності промислових підприємств, сформовано підхід до оцінювання рівнів економічного розвитку та активності діяльності промислового підприємства.

Результати аналізу діяльності промислових підприємств в Україні свідчать про усталені тенденції до збільшення кількості суб'єктів господарської діяльності, що генерують позитивний економічний ефект (від 63,3 % у 2013р. до близько 72 % у 2017 р.), але загальний фінансовий результат (сальдо діяльності) набуває позитивного рівня лише після 2017 року (у 2014-2016рр. діяльність промисловості була збитковою). Машинобудування в Україні відрізняється як регіональною концентрацією, так і консолідацією активів та фінансово-економічною діяльністю – 19 підприємств забезпечують виробництво 1/3 обсягів продукції промисловості. Крім того, дослідження довело, що машинобудівні підприємства є, головним чином, експортно-орієнтованими (за кордон відправляється 89% обсягів продукції їх виробництва), що свідчить про суттєвий вплив девальвації (ревальвації) національної валюти та інфляції (дефляції) по операційних витратах його основної діяльності.

В роботі обґрунтовано, що основним показником ефективності діяльності підприємства є економічна додана вартість (EVA). Дослідження її рівня за період 2014-2017 рр. показав, що більшість машинобудівних підприємств Харківського регіону генерують від'ємну додану вартість (табл. 1).

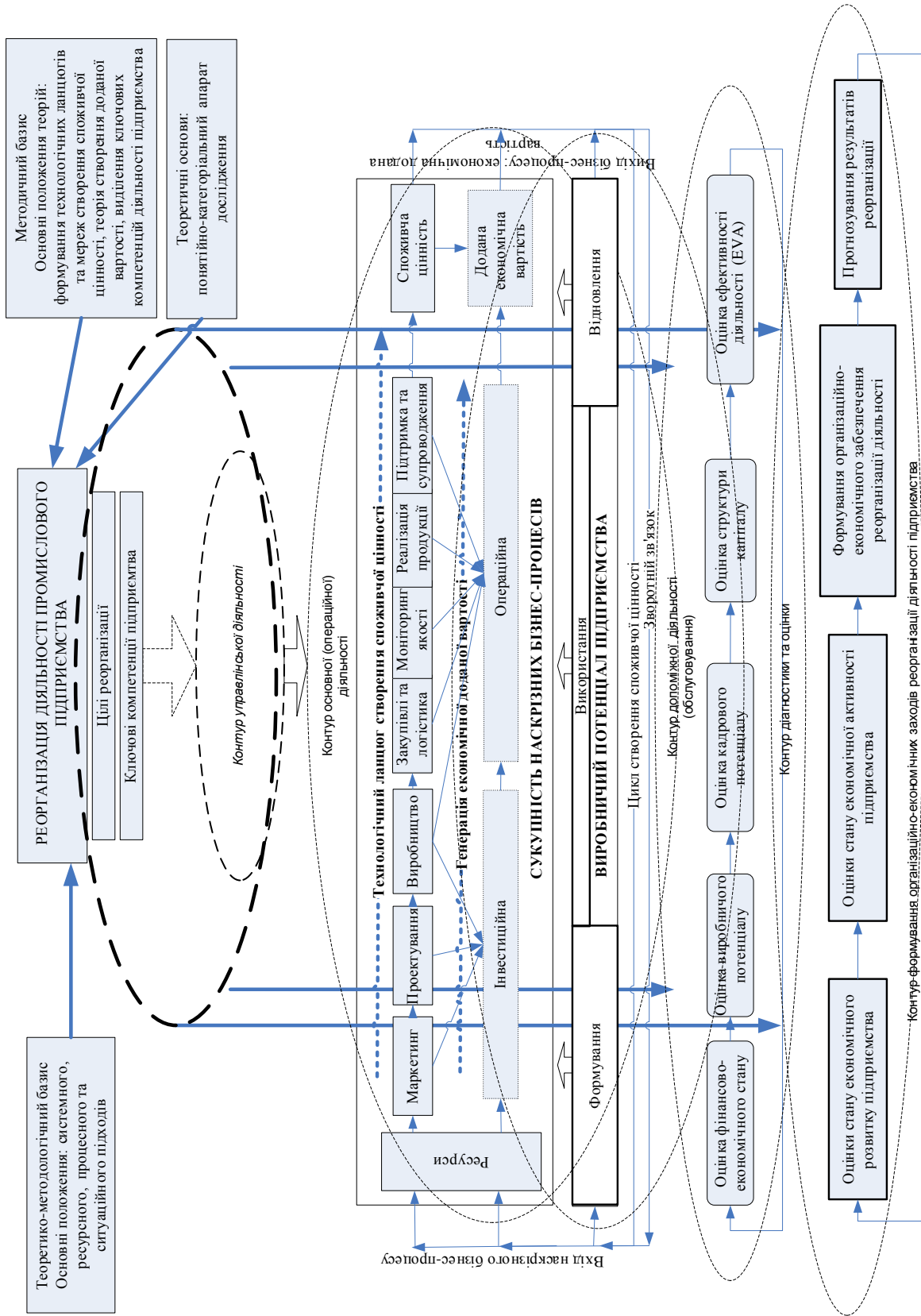

Рисунок 1 – Ключові елементи теоретико-методичних положень проведення реорганізації діяльності промислового підприємства

Таблиця 1 – Розрахунок економічної доданої вартості діяльності підприємств Харківського регіону, грн. (фрагмент)

Показник	ПАТ «Світло Шахтаря»				ПАТ «Завод ім.Фрунзе»			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
Чистий прибуток	70348000	77870000	-37948000	-37254000	11001000	26953000	46202000	53484000
Капітал	492193000	492193000	492193000	492193000	260161000	308031000	359647000	427678000
Резерви	338332000	338332000	338332000	338332000	147140000	216656000	273867000	341849000
Довгострокові зобов'язання	18400000	18400000	18400000	18400000	18065000	13017000	13827000	19959000
EVA	-14544500	-7022500	-122840500	-122146500	-31535600	-26817400	-18532100	-25464600

Сформовано науково-практичні рекомендації для визначення ключових факторів, що впливають на ефективність діяльності підприємств (рис. 2). Первісна вибірка показників складається з усіх, що зумовлюють ефективність діяльності промислового підприємства за ключовими сферами та напрямками (фінансового стану, економічної ефективності, ефективності використання виробничого та кадрового потенціалу, результативності інноваційно-інвестиційної діяльності) функціонування підприємства з подальшим проведенням кореляційного аналізу та їх нормуванням за шкалою Харінгтона, що дало змогу виділити 23 незалежні показники, які характеризують ключові внутрішні фактори функціонування та розвитку машинобудівного підприємства.

На основі проведеного імітаційного моделювання (рис. 3), в дослідженні доведено тісний взаємозв'язок чотирьох контурів циклу продукування машинобудівної продукції (наскрізного бізнес-процесу): фінансово-економічної стабільності (генерації споживчої вартості та виробничої рентабельності); кадрового потенціалу (обороту кадрів з прийняття та звільнення); стану основних виробничих фондів (стану зносу та динаміки оновлення основних фондів); структури капіталу підприємства, що використовується (співвідношення власних і залучених коштів та структури довгострокових запозичень).

Визначено, що вплив на ці фактори у більшому ступені дозволяє максимізувати додану економічну вартість, що стає в основі вибору напрямків проведення реорганізації діяльності підприємства. Але, обмеженням застосування організаційно-економічного інструментарію проведення реорганізації підприємства є рівень його економічного розвитку та активності.

З ціллю визначення ключових напрямів проведення реорганізації діяльності промислового підприємства в роботі визначено основні фактори, що впливають на рівень економічного розвитку та активності. На основі аналізу наукової літератури, серед комплексних факторів виділено показники: фінансової гнучкості, інвестиційно-інноваційної діяльності; оновлення ресурсів; достатності виробничого потенціалу; ефективності діяльності; раціональності структури активів; ефективності використання основних фондів; забезпеченості кваліфікованими кадрами; функціональності виробничого потенціалу (табл. 2).

З'ясовано, що рівень економічного розвитку носить статичний характер, рівень економічної активності – динамічний характер (тобто він характеризує динаміку позитивних змін основних показників діяльності підприємства).

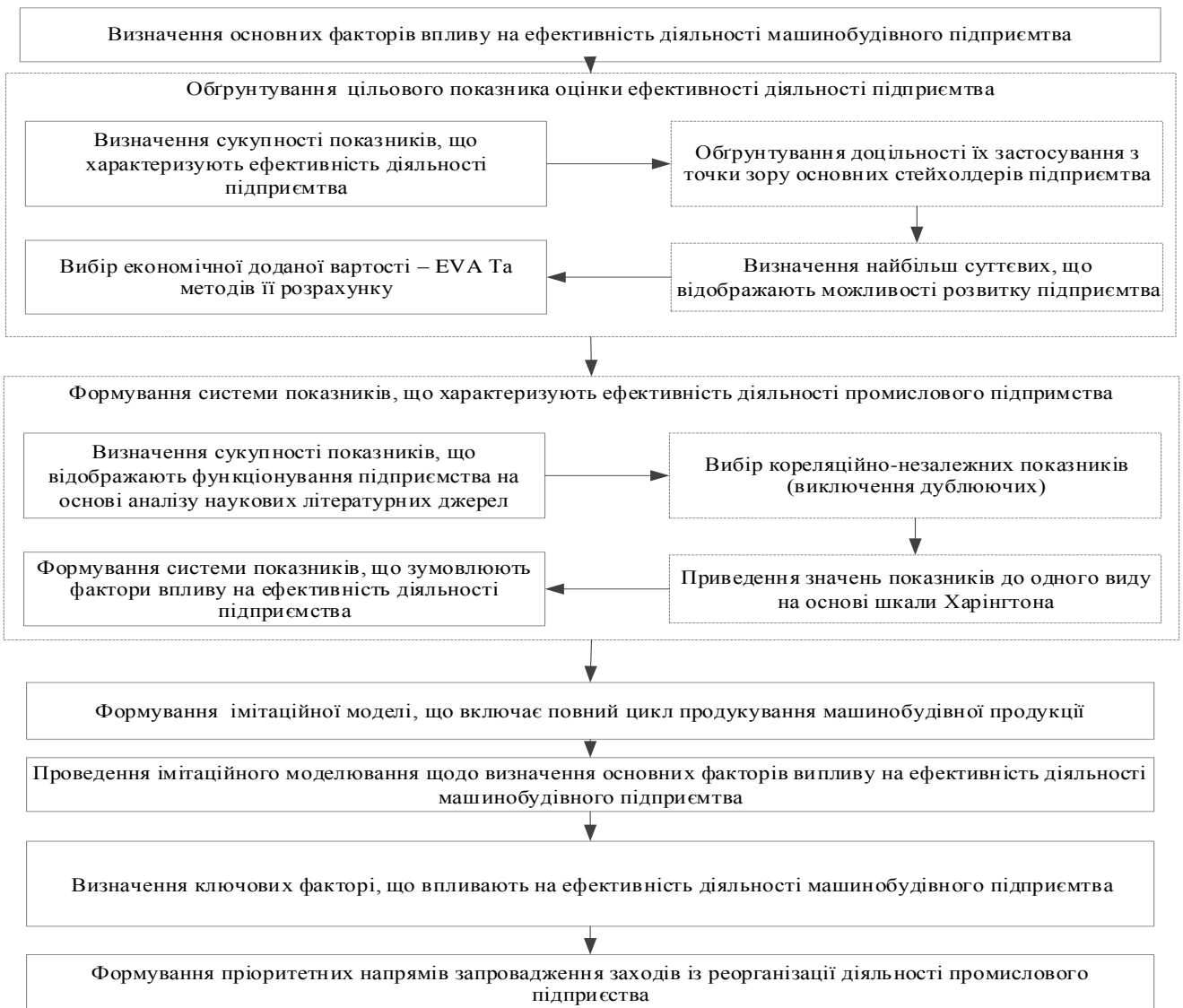

Рисунок 2 – Визначення ключових факторів впливу на економічну ефективність діяльності підприємства

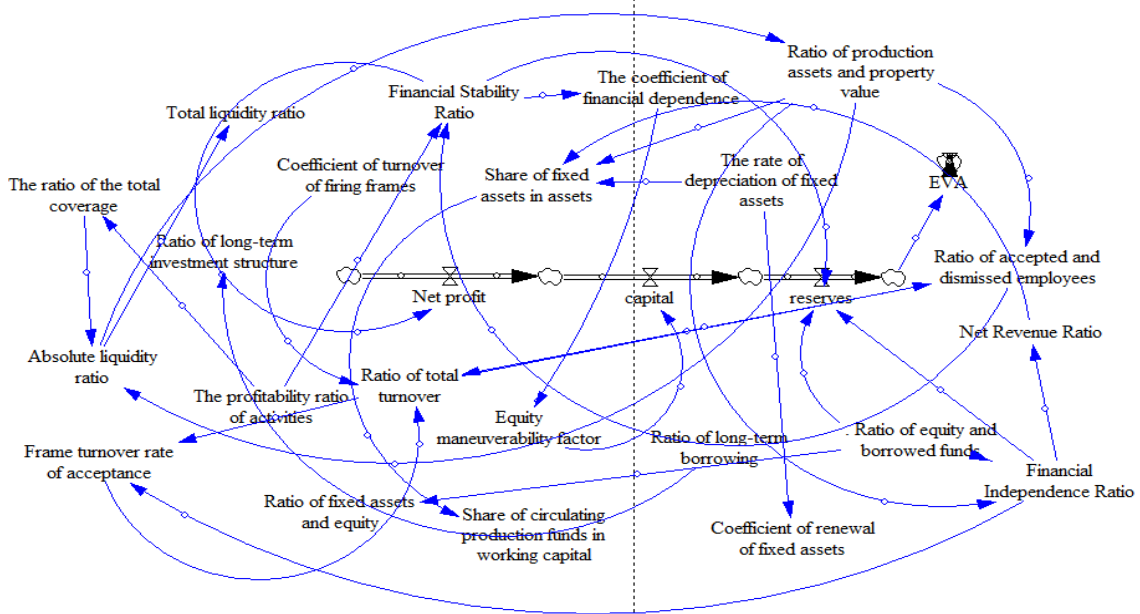

Рисунок 3 – Імітаційна модель впливу внутрішніх факторів на ефективність діяльності машинобудівного підприємства

Таблиця 2 – Фактори економічного розвитку та активності машинобудівних підприємств Харківського регіону (фрагмент)

Умовне позначення	Назва фактору	Система лінійних рівнянь виявлених факторів
F ₁	фінансової гнучкості	$F_1 = 0,713x_3 + 0,302x_2 + 0,763x_5 + 0,469x_8 - 0,931x_9 + 0,156x_4 + 0,691x_{13} + 0,312x_1$ x_3 – коефіцієнт загального покриття x_2 – коефіцієнт маневреності власного капіталу x_5 – коефіцієнт критичної ліквідності x_8 – коефіцієнт зростання фондівдачі x_9 – індекс постійного активу x_4 – коефіцієнт абсолютної ліквідності x_{13} – коефіцієнт рентабельності виробничих активів x_1 – коефіцієнт автономії
F ₂	інвестиційно-інноваційної діяльності	$F_2 = 0,713x_{35} + 0,916x_{38} + 0,234x_7$ x_{35} – коефіцієнт зростання валових інвестицій в основний капітал, x_{38} – коефіцієнт зростання витрат на технологічні інновації, x_7 – коефіцієнт зростання оборотності кредиторської заборгованості
F ₃	оновлення ресурсів	$F_3 = 0,423x_{29} + 0,435x_{24} + 0,642x_{34}$ x_{29} – коефіцієнт обороту персоналу за прийомом, x_{24} – коефіцієнт надходження основних виробничих фондів, x_{34} – коефіцієнт зростання чисельності штатного персоналу.
F ₄	достатності виробничого потенціалу	$F_4 = 0,413x_{17} + 0,743x_{21} + 0,248x_{15}$ x_{17} – коефіцієнт зростання питомої ваги виробничих активів підприємства, x_{21} – коефіцієнт зростання виробничого потенціалу, x_{15} – коефіцієнт зростання активів підприємства.

На основі визначення та нормування показників економічного розвитку та активності підприємства сформовано матрицю можливостей реалізації заходів із реорганізації діяльності промислового підприємства (рис. 4), що дозволяє вибирати напрями проведення реорганізації у відповідності до визначених ключових факторів (відповідно табл. 2). Такий підхід дозволяє науково-обґрунтовано вибирати ключові напрями проведення реорганізації діяльності промислового підприємства.

Дослідження показало, що: ПАТ «Завод ім. Фрунзе» може здійснювати будь-які зміни, обмеженнями виступають параметри фінансово-економічного характеру; ПрАТ «Лозівський завод «Трактородеталь» за рахунок високого рівня економічної активності може значно підвищити рівень генерації доданої вартості, але його можливості обмежені ресурсними та функціональними можливостями у зв'язку із середнім рівнем економічного розвитку; ПАТ «Світло Шахтаря» та ПАТ «Дослідний електромонтажний завод» можуть здійснювати лише «крапкові» цільові зміни з точки зору підвищення генерації доданої вартості, виникає суттєва необхідність у зміні структури капіталу та системи управління – так звані «радикальні зміни», що підвищує рівень загроз фінансово-економічній стійкості підприємства (рис. 4).

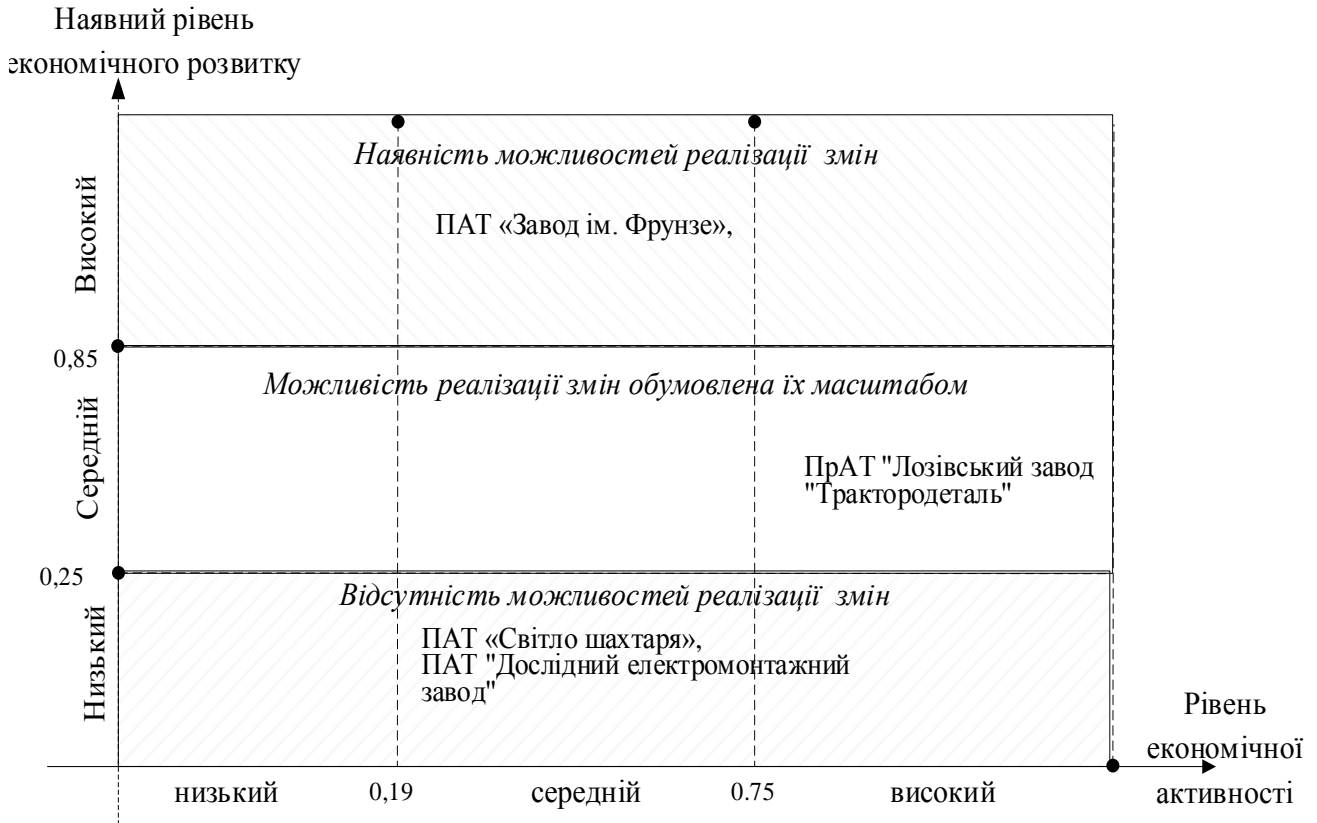

Рисунок 4 – Матриця можливостей реалізації заходів з реорганізації діяльності промислового підприємства

У третьому розділі – «Удосконалення організаційно-економічного забезпечення проведення реорганізації діяльності промислового підприємства» – розроблено підходи до формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності та прогнозування результатів запровадження важелів реорганізації діяльності промислового підприємства.

Формування організаційно-економічного забезпечення базується на комплексі важелів, що впливають на внутрішні та зовнішні фактори та визначаються набором базових параметрів. Їх вплив на фактори змінює показники діяльності підприємства, що відбувається взаємообумовлено і призводить до виникнення анергетичних та синергетичних ефектів. Для урахування цього взаємообумовленого впливу в роботі використано теорію ігор.

Доведено, що досягнення гарантованого рівня економічної ефективності, може дати певна комбінація важелів проведення реорганізації діяльності промислового підприємства, який запропоновано визначати

$$K_m = \sum_{i=1}^5 a_i \times \left(\left| y_{i_m} - r_{i_m} \right| \right) + 3, \quad (1)$$

де K_m – максимально гарантований рівень ефективності економічної діяльності; m – варіант економічного розвитку із загальної n -кількості варіантів; n – загальна кількість варіантів проведення заходів із реорганізації; a_i – коефіцієнт чутливості до ризиків та загроз для i -го типу заходів; y_{i_m} – рівень економічного розвитку i -го типу заходів для m -варіанту розвитку без урахування впливу зовнішніх факторів; r_{i_m} – рівень економічного розвитку i -го типу заходів для m -варіанту економічного розвитку з урахування впливу зовнішніх факторів; Z – максимально можливий рівень економічного розвитку, що скорочується через вплив.

В роботі здійснено дослідження застосування такого підходу до вибору комбінацій інструментів проведення реорганізації діяльності для ПАТ «Світло шахтаря», що з різним ступенем вірогідності дає гарантований результат зміни економічної ефективності діяльності підприємства та дозволяє визначати найбільш доцільні комбінації фінансово-економічного і організаційного інструментарію з визначеними параметрами впливу (рис. 5).

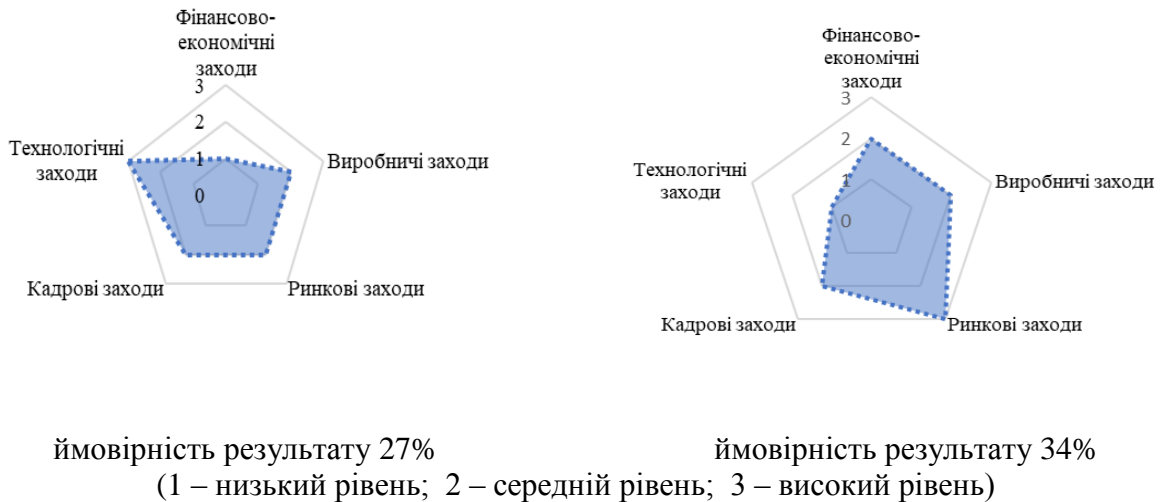

Рисунок 5 – Комбінації заходів проведення реорганізації промислового підприємства за напрямками впливу, які дають максимальний гарантований результат для ПАТ «Світло шахтаря»

На основі застосування сценарного підходу, для визначення перспективних результатів запровадження організаційно-економічного забезпечення реорганізації промислового підприємства, удосконалено підхід до прогнозування результатів запровадження важелів реорганізації діяльності. Зважаючи, що підприємство, це відкрита система, на нього діють фактори внутрішнього та зовнішнього впливу. В роботі обґрунтовано, що основними зовнішніми факторами що стають у формуванні загроз досягнення цільового рівня економічної доданої вартості виступають зміна валютних курсів та інфляція. Визначено три основні сценарії розвитку подій – оптимістичний, нейтральний та песимістичний сценарії (рис. 6).

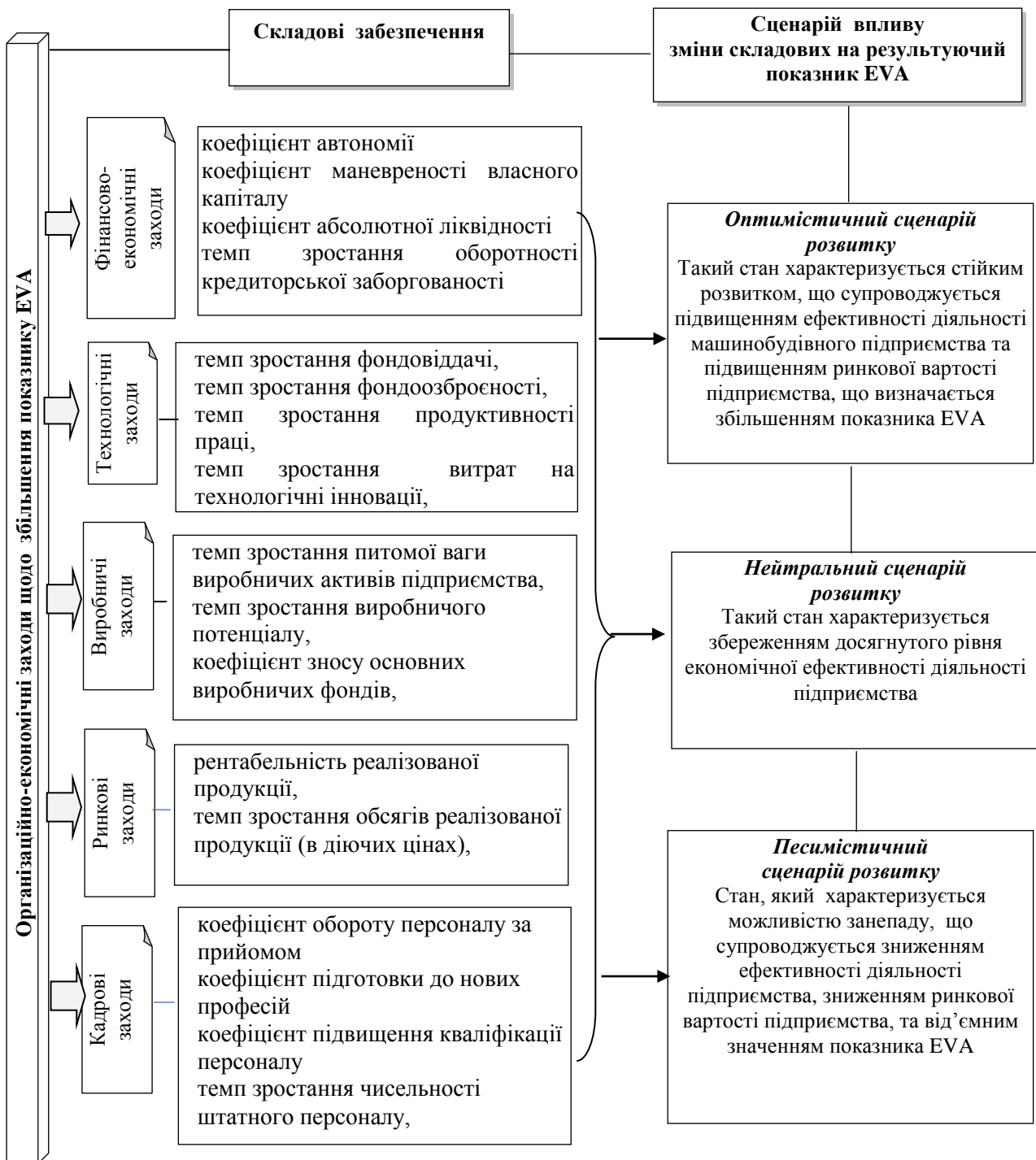

Рисунок 6 – Формування сценаріїв запровадження організаційно-економічних заходів із реорганізації діяльності промислового підприємства

Такий підхід дозволяє прогнозувати результати проведення реорганізації діяльності промислового підприємства за різних умов перебігу факторів зовнішнього середовища та враховувати параметри зміни факторів внутрішнього. Застосування підходу дозволяє враховувати інтереси стейкхолдерів підприємства, приймати виважені управлінські рішення та знімати можливі корпоративні конфлікти.

Різні комбінації впливу зовнішніх факторів із різним рівнем та силою впливу й можливі параметри комплексів заходів із реорганізації діяльності

промислового підприємства приводять до зміни EVA. Причому для деяких підприємств може бути реалізовано декілька видів сценаріїв та визначено найбільш вірогідні з них. В дослідженні визначено найбільш релевантні сценарії проведення реорганізації промислового підприємства (рис.7).

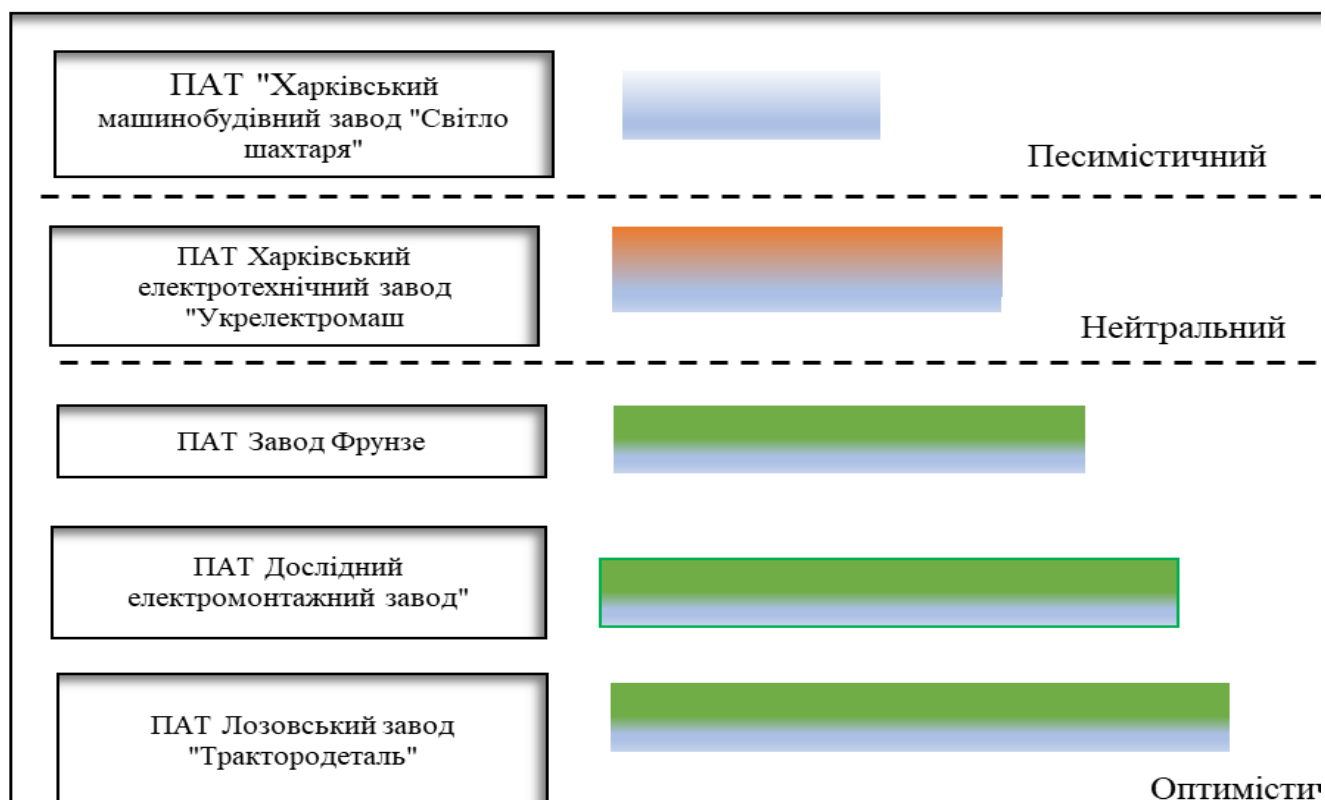

Рисунок 7 – Прогноз зміни комплексного показника EVA для машинобудівних підприємств Харківського регіону при проведенні заходів із реорганізації їх діяльності (фрагмент) на період до 2021р.

Найбільш вірогідний оптимістичний сценарій із реорганізації діяльності можна реалізувати для ПАТ «Завод Фрунзе», ПАТ «Дослідний електромонтажний завод» та ПАТ «Лозівський завод «Трактородеталь». Але критичні зміни зовнішнього середовища можуть призвести до найбільш радикального сценарію – банкрутства 2-х останніх підприємств.

Найбільш песимістичний сценарій запровадження заходів із реорганізації може бути реалізований для ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря». Запровадження найбільш вірогідних заходів із реорганізації діяльності не дозволяють підприємству вийти на генерацію доданої вартості, і, як наслідок, необхідно проведення радикальних змін у структурі капіталу підприємства та зміни наскрізних бізнес-процесів.

Формування заходів із реорганізації діяльності підприємства з подальшою реалізацією при формуванні стратегій їх розвитку надасть змогу реалізувати високий їх виробничий потенціал, який потребує комерціалізації в умовах обмеженості ресурсів та необхідності формування нових ланцюгів створення споживчої цінності.

Розроблені в роботі положення доведені до рівня методичних підходів, а їх практична реалізація у контексті формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності промислових підприємств Харківського регіону довела їх практичну значущість і доцільність подальшого використання сформованого інструментарію.

У **додатках** наведено розрахунки, акти та довідки про впровадження результатів дослідження у діяльність ПАТ «ФЕД», ДП «ХЕМЗ», НДЦ індустріальних проблем розвитку НАН України, Департаменту економіки і міжнародних відносин ХОДА та у навчальний процес НТУ «ХП», список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів роботи.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено важливе науково-практичне завдання щодо подальшого розвитку теоретичних положень та методичного забезпечення формування економіко-організаційного забезпечення реорганізації діяльності промислового підприємства. Основні висновки та результати, що одержані в ході проведених досліджень, полягають у такому.

1. Дослідження світового та вітчизняного досвіду діяльності та розвитку промислових підприємств і теоретико-методичного забезпечення з реорганізації їх діяльності в роботі обґрунтовано удосконалення визначення сутності цього поняття, як сукупність процесів, що на основі визначення ключових компетенцій функціонування та розвитку соціально-економічної системи дозволяють виділити наскрізні бізнес-процеси, які забезпечують безперервність технологічних ланцюгів та мереж створення споживчої цінності, з подальшою структуризацією їх взаємообумовлених компонентів з ціллю максимізації генерації доданої економічної вартості та зняття «анергетичних» ефектів. Це дозволяє проводити удосконалення теоретико-методичного забезпечення реорганізації діяльності промислового підприємства.

2. На теоретико-методичному рівні обґрунтовано необхідність при реорганізації діяльності промислового підприємства враховувати функціональні складові (маркетинг, проектування, підготовка виробництва, закупівлі та логістика, моніторинг якості, реалізація продукції, підтримка та супроводження) наскрізного бізнес-процесу, що відображає реалізацію ключових компетенцій суб'єкта господарювання, структурних елементів (управлінських, основних, допоміжних), формування функціональних зон і організаційних контурів. Виокремлено основні форми й види проведення реорганізації промислового підприємства в координатах технологія, простір, час, структура, клієнти, результат, що стає у підґрунті розробки методичних підходів до оцінки, діагностики його фінансово-економічного стану та формуванні заходів проведення реорганізації.

3. Проведено аналіз ефективності діяльності суб'єктів господарювання промислового сектору економіки на основі визначення рівня економічної доданої вартості, здійснено оцінку факторів, які впливають на її зміну. Доведено, що в основі формування напрямів із реорганізації діяльності промислового підприємства існує взаємозв'язок чотирьох внутрішніх факторів: «фінансово-економічної стабільності» - «кадрового потенціалу» - «стану

основних виробничих фондів» - «структура капіталу підприємства», які взаємоузгодженою впливають на генерацію доданої вартості суб'єкта господарювання промислового підприємства.

4. Оцінка рівнів економічного розвитку та активності підприємств машинобудівного комплексу дозволило сформуванню науково-методичний підхід щодо визначення впливу організаційно-фінансових інструментів проведення реорганізації промислового підприємства, що дає змогу визначити найбільш доцільні комплекси організаційно-економічних важелів реорганізації діяльності промислового з визначеними параметрами їх застосування.

5. Формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності промислового підприємства базується на економіко-математичному моделюванні та теорії ігор при визначенні комплексів цільових заходів реорганізації за визначеними напрямками та враховує взаємозв'язок та взаємообумовленість їх впливу на внутрішні та зовнішні фактори формування рівня досягнення цільової ефективності, що дозволяє визначити найбільш доцільні комбінації фінансово-економічного і організаційного інструментарію реорганізації діяльності промислового підприємства з визначеними параметрами впливу.

6. Удосконалено науково-методичний підхід до прогнозування результатів проведення реорганізації промислового підприємства на основі застосування сценарного підходу. Доведено, що урахування факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища та визначення найбільш придатних сценаріїв проведення реорганізації діяльності промислового підприємства надає суттєві переваги в аспекті забезпечення узгодженості цілей стейкхолдерів; дозволяє формувати додаткові ключові компетенції та врахувати обмеження щодо їх запровадження та період досягнення цільового стану.

7. Результати дослідження впроваджені у практичну діяльність ПАТ «ФЕД», ДП «ХЕМЗ», Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України, Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації та використовуються у навчальному процесі НТУ «ХП».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у фахових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз

1. Александрова В. А. Методический подход управления сквозными бизнес-процессами предприятия на основе использования методов DATA MINING / В. А. Александрова // Бізнес Інформ = Business Inform. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2014. – № 12. – С. 351-358.

2. Александрова В. О. Оцінка ефективності бізнес-процесів інтегрованих корпоративних структур / О. В. Манойленко, В. О. Александрова // Проблеми економіки = THE PROBLEMS OF ECONOMY – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2014. – № 4. – С. 249-255.

Здобувачем запропоновано підходи до оцінки ефективності бізнес-процесів інтегрованих корпоративних структур.

Публікації у наукових фахових виданнях України

3. Александрова В. О. Особливості опису бізнес-процесів організації / В. О. Александрова // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія: «Економіка». – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – Вип. 255. – Т. XIII. – С. 241-250.

4. Александрова В. О. Методичний підхід до формування сценаріїв імітаційного моделювання бізнес - процесів / В. О. Александрова // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2013. – № 20 (993). – С 86-96.

5. Александрова В. О. Формализация выбора ключевых бизнес-процессов для их аутсорсинга на основе использования методов статистического анализа / В. О. Александрова // Економіка і регіон. – Полтава : ПолтНТУ, 2014. – №6 (49). – С. 112-118.

6. Александрова В. О. Застосування системи збалансованих показників для визначення економічної ефективності діяльності підприємства / Е. В. Грішина, В. О. Александрова, І. Є. Хаустова // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2014. – № 64 (1106). – С 142-149.

Здобувачем досліджено принципи застосування системи збалансованих показників при визначенні економічної ефективності діяльності підприємства

7. Александрова В. О. Визначення концептуальних підходів до оптимізації бізнес-процесів / В. О. Александрова // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2017. – № 46 (1267). – С 14-17.

8. Александрова В. О. Платоспроможність, ліквідність і фінансова стійкість: теоретичні і методичні аспекти аналізу / Т. Ю. Чайка, В. О. Александрова, В. В. Бабіч // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2018. – № 37 (1313). – С 82-89.

Здобувачем визначено основні теоретичні аспекти фінансової стійкості та платоспроможності підприємства

Публікації в інших наукових виданнях

9. Александрова В. О. Визначення ключових бізнес-процесів підприємства / В. О. Александрова // Дослідження та оптимізація економічних процесів: кол. моногр. за ред. О.В. Манойленка, В. О. Матросової. – Харків : «Цифрова друкарня № 1», 2012. – Розд.2. – С. 107-125.

10. Александрова В. О. Реінжиніринг підприємства як інструмент управління його інноваційним розвитком/ В. О. Александрова // Дослідження та оптимізація економічних процесів : кол. моногр. за ред. О.В. Манойленка. – Харків : ТОВ «Щедра садиба плюс», 2013. – Розд. III. – С. 219-227.

11. Александрова В. О. Організація аутсорсингу бізнес-процесів промислового підприємства/ В. О. Александрова // Соціально-економічний розвиток України: проблеми та перспективи : кол. моногр. за ред. О.В. Манойленка. – Харків : НТУ «ХПІ», 2015. – С. 298-306.

Публікації у матеріалах конференцій

12. Александрова В. О. Побудова економічного аналізу на математичних моделях / В. О. Александрова, В. В. Александров // Матеріали XX-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології: наука,

техніка, технологія, освіта, здоров'я». – Харків : НТУ «ХП», 2012. – Ч. 3. – С.112.

Здобувачем визначено основні принципи побудови математичних моделей в економічному аналізі

13. Александрова В. О. Моделі опису бізнес процесів для побудови сервіс-орієнтованої архітектури організації / В. О. Александрова // Матеріали ІХ-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Дослідження та оптимізація економічних процесів». – Харків : НТУ «ХП», 2013. – С.152-155.

14. Александрова В. О. Застосування методу аналізу ієрархій для ранжирування бізнес-процесів / В. О. Александрова // Матеріали Х-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Дослідження та оптимізація економічних процесів». – Харків : НТУ «ХП», 2014. – С. 91-96

15. Александрова В. О. Використання економетричних моделей в економічному аналізі / В. О. Александрова, В. В. Александров // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Internet-конференції «Актуальні проблеми управління економічним розвитком». – Харків : НТУ «ХП», 2014. – С. 41-43.

Здобувачем досліджено застосування економетричних моделей в економічному аналізі

16. Александрова В. О. Зарубіжний досвід управління бізнес-процесами / В. О. Александрова // Матеріали ХІ-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Дослідження та оптимізація економічних процесів». – Харків : НТУ «ХП», 2015. – С. 172-174.

17. Александрова В. О. Використання статистичних методів в економічному аналізі / В. О. Александрова // Матеріали ХХІV-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я». – Харків : НТУ «ХП», 2016. – Ч.ІІІ. – С. 79.

18. Александрова В. О. Застосування підходу до управління наскрізними бізнес-процесами підприємства з використанням методів інтелектуального аналізу даних / В. О. Александрова // Матеріали ХХV-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я». – Харків : НТУ «ХП», 2017. – Ч. ІІІ. – С. 140.

19. Александрова В. О. Інструментарій впливу на фінансові результати з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства / Д. С. Котляр, В. О. Александрова // Матеріали ІІІ-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітні аспекти». – Дніпро : НМетАУ, 2019. – Ч.ІІ – С. 187-190.

Здобувачем визначено особливості застосування методів впливу на фінансові результати для підвищення конкурентоспроможності підприємства

20. Александрова В. О. Характеристика процесу реструктуризації підприємства / В. О. Александрова, А. А. Стригуль // Матеріали ІІ-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку». – Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2020. – С. 215-216.

Здобувачем досліджено характеристики процесу реструктуризації підприємств.

АНОТАЦІЇ

Александрова В.О. Формування економіко-організаційного забезпечення реорганізації діяльності промислового підприємства. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». – Харків, 2020.

Обґрунтовано сутність дефініції «реорганізація діяльності промислового підприємства». Розроблено теоретико-методичні положення формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності промислових підприємств, що містять: виділення функціональних складових наскрізних бізнес-процесів; формування функціональних зон і організаційних контурів; виокремлення цілей, форм й видів реорганізації діяльності. Проаналізовано фінансовий стан та економічну діяльність суб'єктів господарювання машинобудівного комплексу України. Сформовано науково-практичні рекомендації щодо визначення факторів впливу на ефективність діяльності промислових підприємств, які передбачають оцінку генерації економічної доданої вартості та імітаційне моделювання закономірностей і взаємозв'язків показників функціонування та розвитку підприємства. Удосконалено науково-методичний підхід до оцінювання рівнів економічного розвитку та активності, який базується на побудові моделей факторів, які характеризують функціональні зони і організаційні контури реорганізації діяльності промислового підприємства

Розроблено підходи до формування організаційно-економічного забезпечення реорганізації діяльності та прогнозування результатів запровадження важелів реорганізації діяльності промислового підприємства.

Ключові слова: управління підприємствами, реорганізація діяльності промислового підприємства, економіко-організаційне забезпечення, фінансово-економічні результати діяльності підприємства: реструктуризація та санація підприємства, наскрізні бізнес-процеси, фінансово-економічні інструменти реорганізації, діагностика фінансово-економічного стану, прогнозування результатів реорганізації, імітаційне моделювання.

Aleksandrova V.O. Formation of economic and organizational support for the reorganization of the industrial enterprise. – Manuscript.

The dissertation on achieving a scientific degree of the candidate of economic sciences on a specialty 08.00.04 - economics and management of the enterprises (on kinds of economic activity). - National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkiv, 2020.

The dissertation is devoted to the development and scientific substantiation of theoretical and scientific-methodical approaches to the development of organizational and economic support for the reorganization of industrial enterprises.

The world tendencies of development of mechanical engineering in the world and in the national economy, the basic theoretical approaches concerning the formation of organizational and economic maintenance of carrying out of the reorganization of the industrial enterprise are investigated.

Justified the definition of «reorganization of an industrial enterprise» is substantiated, which takes into account the key competencies of the functioning and

development of the socio-economic system with the separation of end-to-end business processes to ensure the generation of added economic value.

Justified necessity to take into account the functional components (marketing, design, production preparation, procurement and logistics, quality monitoring, product sales, support, and maintenance) of the end-to-end business process, which reflects the implementation of key competencies of the business entity, structural elements (management, main, auxiliary), the formation of functional areas and organizational circuits.

The main forms and types of the reorganization of an industrial enterprise are singled out in coordinates: technology, space, time, structure, clients, result, which is the basis for developing methodological approaches to assessment, diagnosis of its financial and economic condition, and formation of reorganization measures.

Theoretical and methodological provisions for the formation of organizational and economic support for the reorganization of industrial enterprises, containing: the allocation of functional components of end-to-end business processes; formation of functional zones and organizational contours; identification of goals, forms, and types of the reorganization of activities.

The financial condition and economic activity of economic entities of the machine-building complex of Ukraine are analyzed. Scientific and practical recommendations for determining the factors influencing the efficiency of industrial enterprises, which include the assessment of the generation of economic value-added and simulation of patterns and relationships of indicators of operation and development of the enterprise. An improved scientific and methodological approach to assessing the levels of economic development and activity, which is based on the construction of models of factors that characterize the functional areas and organizational contours of the reorganization of the industrial enterprise

The formation of organizational and economic support for the reorganization of the industrial enterprise is based on economic and mathematical modeling and game theory in determining the sets of targeted measures of reorganization by areas and takes into account the relationship and interdependence of their impact on internal and external factors of efficiency. combinations of financial, economic, and organizational tools for the reorganization of the industrial enterprise with certain parameters of influence.

The approach to the formation of organizational and economic maintenance of reorganization of activity and forecasting of results of the introduction of levers of the reorganization of activity of the industrial enterprise based on the scenario approach, taking into account restrictions of financial and economic character and definition of the period of achievement of the target level of generation of economic added value is developed. application and implementation in the medium term.

The developed proposals are brought to the level of methodical approaches, and their practical implementation in the context of the development of organizational and economic support of the reorganization of industrial enterprises of the Kharkiv region proved their practical significance and expediency of further use of the formed tools.

Keywords: enterprise management, reorganization of industrial enterprise activity, economic and organizational support, financial and economic results of enterprise activity: restructuring and rehabilitation of enterprise, through business processes, financial and economic tools of reorganization, diagnostics of financial and economic condition, forecasting reorganization results, simulation modeling.

Підписано до друку 5.10.2020 р.
Формат 60 x 84 1/16. Папір офсетний.
Друк-цифровий. Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 10102020

Надруковано у копії-центрі «МОДЕЛІСТ»
(ФО-П Миронов М.В., Свідоцтво ВО4№022953)
м. Харків, вул. Мистецтв, 3 літер Б-1
Тел. 7-170-354
www.modelist.in.ua